

ชื่อเรื่องการค้นคว้าแบบอิสระ กระบวนการปรับเปลี่ยนภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน
ในการจัดการลุ่มน้ำแม่สลอง บ้านจะบู่สี อำเภอมแม่ฟ้าหลวง
จังหวัดเชียงราย

ผู้เขียน

นายสุวิทย์ นิยมมาก

ปริญญา

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม)

อาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าแบบอิสระ

รองศาสตราจารย์ ดร.อนุรักษ์ ปัญญาวัฒน์

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง "กระบวนการปรับเปลี่ยนภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนในการจัดการลุ่มน้ำ
แม่สลอง บ้านจะบู่สี อำเภอมแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย " มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อ
ศึกษาปัจจัยและกลไกของกระบวนการปรับเปลี่ยนภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนบนพื้นที่สูงในการ
จัดการลุ่มน้ำ 2) รูปแบบ ขั้นตอนและเงื่อนไขของการปรับเปลี่ยนภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนบน
พื้นที่สูงในการจัดการลุ่มน้ำ และ 3) วิเคราะห์ผลของการปรับเปลี่ยนภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน
บนพื้นที่สูงในการจัดการลุ่มน้ำ

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร และการ
เข้าไปศึกษาในชุมชน โดยวิธีการสัมภาษณ์ สทนากลุ่ม การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม และไม่มีส่วน
ร่วม ข้อมูลที่ได้รับการตรวจสอบความสมบูรณ์ แยกแยะเป็นหมวดหมู่ วิเคราะห์ และนำเสนอโดย
การบรรยายผลการวิจัย สรุปได้ดังนี้

1. ชุมชนชาวลาหู่บ้านจะบู่สีมีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ
ในลุ่มน้ำแม่สลอง ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 2 ระดับ คือ ระดับรูปธรรมและนามธรรม

1.1 ระดับรูปธรรมคือ องค์ความรู้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ดิน น้ำ ป่า
ของชุมชน มีสี่ด้าน คือ ด้านการใช้ที่ดินเพื่อการผลิต ด้านการจัดการน้ำ ด้านการจัดการไฟฟ้า
ด้านการจัดการป่าเพื่อใช้เป็นพื้นที่ทำกิน ที่อยู่อาศัย และป่าช้าฝังศพ

1.2 ระดับนามธรรม ได้แก่ ระบบคิด ระบบคุณค่า ระบบความเชื่อ ที่อาศัยธรรม
ชาติและกลไกทางศาสนา

2. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเปลี่ยนแปลงภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนในการจัดการลุ่มน้ำ ประกอบด้วย

2.1 ปัจจัยภายนอก ได้แก่ นโยบายรัฐ สาธารณูปโภค การแพร่กระจายทางวัฒนธรรม และสื่อสารมวลชน

2.2 ปัจจัยภายใน ได้แก่ นิเวศวิทยา ลักษณะทางสังคมวัฒนธรรมในการยอมรับสิ่งใหม่ และการเพิ่มประชากร

3. กลไกที่มีบทบาทสำคัญในการปรับเปลี่ยนภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำ ได้แก่ เจ้าหน้าที่ของรัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน ผู้นำชุมชน และกระบวนการศึกษาเพื่อการพัฒนา ซึ่งมีทั้งการศึกษาในระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

4. ขั้นตอนการปรับเปลี่ยนภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนในการจัดการลุ่มน้ำ มี 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นรับรู้ ขั้นสนใจ และขั้นประเมินผล ขั้นทดลองปฏิบัติ และขั้นยอมรับ

5. เงื่อนไขการปรับเปลี่ยนภูมิปัญญาในการจัดการลุ่มน้ำ ได้แก่ เงื่อนไขด้านความมั่นคงของชีวิต ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ และด้านสังคม วัฒนธรรม

รูปแบบการปรับเปลี่ยนภูมิปัญญาในการจัดการลุ่มน้ำ ได้แก่ รูปแบบการประยุกต์ภูมิปัญญาดั้งเดิม ผสมผสานกับภูมิปัญญาใหม่ และรูปแบบการปรับภาพลักษณ์ของชาติพันธุ์

Independent Study Title Transformation Process of the Community Local Wisdom
in Watershed Management of Mae Salong Jaboosi
Community, Mae Fa Luang District, Chiang Rai Province

Author Mr. Suvit Niyommak

Degree Master of Arts (Man and Environment Management)

Independent Study Advisor Assoc. Prof. Dr. Anurak Panyanuwat

ABSTRACT

The research, namely, the transformation process of local wisdom of the community in the Mae Salong watershed management, Jabusi community, Mae Fa Luang district, Chiang Rai province, had 3 objectives. Those were to analyse the local wisdom of a highland community in watershed management, and to study factors and mechanism of the transformation process of the highland community in watershed management.

This qualitative research employed techniques of interviewing, focus group discussion, participant observations and non-participant observations to collect data. The collected data were, then, checked, grouped, analysed and descriptively presented.

The results of the research were as follows:

1. The Lahu highlander community of Jabusi used their local wisdom to manage the natural resources in the Mae Salong watershed. The local wisdom consisted of the natural resource management including land, water and forest of the community for production, consumption and marketing. They had specific wisdom in site selection, plantation, harvesting and the use of labor. Bush fire, cemetery, production and housing areas were the main topics of their local wisdom in land management. Their values, belief, super-natural belief and practices, and rational thinking system were behind the local wisdom.

2. The factors relating to the transformation process of the highland community in watershed management of this tribe consisted of external and internal factors. The external factors were the state policy, infrastructure, distribution of culture, and mass media influences. The internal one consisted of ecology, socio-cultural aspects and characteristics, innovation acceptance, and population increase.

3. The mechanism of which the roles affected the process of local wisdom transformation of the highland community in watershed management consisted of the state officials, non-governmental organizations and community leaders. Their roles and functions intervened the highland community local wisdom its and transformation.

4. The procedures of transformation process of the highland community in watershed management consisted of 5 sequential steps as follows:

4.1 The awareness stage. The Lahu villagers would receive information about the government policy, financial supports for study tours, natural resource conservation and agricultural sustainability.

4.2 Interest stage. They would find more details about the abovementioned topics.

4.3 Evaluation stage. The advantages and disadvantages of the natural resource management and conservation activities before making and decision.

4.4 Experimental stage. They would try the so-called sustainable agricultural methods by planting trees and bean plants to prevent soil erosion.

4.5 Trial stage. Then, they would make their decisions to accept or reject the natural resource conservation methods based on the result judgment with relation to their quality of life.

5. The conditions of transformation process of the highland community in watershed management were based on the judgment, which affected their quality of life, socio-cultural and economic stability.

6. The pattern of transformation process of the highland community in watershed management was the integrated local and modern wisdom pattern.